

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ

ਭੁਵਨੇਸ਼ਵਰ ਪ੍ਰਸਾਦ ਸਿਨਹਾ, ਪੀ ਗੋਵਿੰਦਾ ਮੈਨਨ ਅਤੇ ਜੇ. ਐਲ. ਕਪੂਰ, ਜੇ. ਜੇ. ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ

ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਸਿੰਘ, — ਅਪੀਲਕਰਤਾ

ਬਨਾਮ

ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ, - ਉੱਤਰਦਾਤਾ

1956 ਦਾ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲ ਨੰ 205

ਇੰਡੀਅਨ ਐਵੀਡੈਂਸ ਐਕਟ — (1872 ਦਾ 1) — ਧਾਰਾ 32 — ਮੌਤ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ — ਦਾ ਅਰਥ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ — ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਅਤੇ ਮੌਤ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ — ਧਾਰਾ 33 — ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਨੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਗਵਾਹ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਮਿਟਿੰਗ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ - ਕੀ ਉਚਿਤ ਹੈ - ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਤਰਾਜ਼ - ਕੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਅੱਗੇ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ - ਧਾਰਾ 114 - ਗਵਾਹ ਨੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿੱਤਿਆ ਗਿਆ - ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਦਾ ਵਿਵੇਕ - ਕੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਦਖਲ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ - ਪ੍ਰਤੀਕੂਲ ਅਨੁਮਾਨ - ਕੀ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਮੁਕੱਦਮਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਕਿ, ਮੌਤ ਦਾ ਐਲਾਨ ਇਕ ਬਿਆਨ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਕਾਰਨ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਵੇਰਵੇ ਜੋ ਇਸ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਇੰਡੀਅਨ ਐਵੀਡੈਂਸ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 32(1) ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇੱਕ ਇੱਕਸਾਰ ਜਾਂ ਸੰਪੂਰਨ ਬਿਆਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਾ ਹੋਣਾ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।

ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹਰੇਕ ਕੇਸ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹਨਾਂ ਕਾਰਕਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਹਰੇਕ ਕੇਸ ਨਾਲ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹੋਣਗੇ। ਪਰ ਅਜਿਹੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਕਿ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਮੌਤ ਹੋਈ ਸੀ।

ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਨੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਗਵਾਹ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਮਿਟਿੰਗ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਮੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਅਜਿਹੇ ਬਿਆਨ ਦੀ ਸਵੀਕਾਰਤਾ 'ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਉਠਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਜਾਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਇਸਤਰਾਸਾ ਪੱਖ ਇੱਕ ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਦਾਲਤ ਇਸਤਰਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਵਿਵੇਕ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗੀ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇ ਲਈ ਕਿਹੜੇ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਅਤੇ ਐਵੀਡੈਂਸ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 114 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕੋਈ ਪ੍ਰਤੀਕੂਲ ਅਨੁਮਾਨ ਨਹੀਂ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਅਦੇਲ ਮੁਹੰਮਦ ਬਨਾਮ ਫਲਸਤੀਨ ਦੇ ਅਟਾਰਨੀ-ਜਨਰਲ ((1) A.I.R. 1945 P.C. 42.), ਸਟੀਫਨ ਸਰਵਰਤਨੇ ਬਨਾਮ ਦ ਕਿੰਗ ((2) A.I.R. 1936 P.C. 289.), ਅਤੇ ਹੈਬੋਬ ਮੁਹੰਮਦ ਬਨਾਮ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਸਟੇਟ ((3) 1954 S.C.R. 475.), ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਮੰਨਿਆ।

1955 ਦੀ ਫੈਜਦਾਰੀ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 282 ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ 30 ਨਵੰਬਰ, 1955 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਤੋਂ ਸਪੈਸ਼ਲ ਲੀਵ ਦੁਆਰਾ ਅਪੀਲ, 1954 ਦੇ ਸੈਸ਼ਨ ਕੇਸ ਨੰ: 64 ਅਤੇ 1955 ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੰ: 6 ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਵਧੀਕ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਮਿਤੀ 15 ਫਰਵਰੀ, 1955 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ।

ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਲਈ: ਸ੍ਰੀ ਆਰ ਐਲ ਆਨੰਦ, ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਐਡਵੋਕੇਟ ਸ੍ਰੀ.ਐੱਸ.ਐੱਨ.ਆਨੰਦ

ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਲਈ: ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਚਾਵਲਾ, ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਦੇ ਸਹਾਇਕ ਐਡਵੋਕੇਟ-ਜਨਰਲ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਐਡਵੋਕੇਟ ਟੀ.ਐਮ.ਸੇਨ

ਫੈਸਲਾ

ਇਹ ਵਧੀਕ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵੱਲੋਂ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਉਲਟਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪੰਜਾਬ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਹੁਕਮਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਭਰਾ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਖਿਲਾਫ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡਾਵਲੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 302/34 ਦੇ ਤਹਿਤ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਰਾਜ ਨੇ ਹਾਈਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਭਗੌੜਾ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਇੱਕਲੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਅਪੀਲ ਸੁਣੀ ਗਈ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ।

1 ਅਗਸਤ 1954 ਨੂੰ ਸ਼ਾਮ 7 ਤੋਂ 8 ਵਜੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਬਛਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਵਾਸੀ ਪਿੰਡ ਕੈਰੋਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਾਲੀ ਗਲੀ ਵਿੱਚ ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਗੋਲੀ ਲੱਗਣ ਕਾਰਨ ਉਸ ਦੀ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਗੋਲੀ ਲੱਗਣ ਸਮੇਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਛੋਟੇ ਭਰਾ ਨਰਵੇਲ ਸਿੰਘ, 13 ਸਾਲਾ ਲੜਕੇ ਦੇ ਨਾਲ ਸੀ ਅਤੇ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਛਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਭਰਾ ਘਰ ਵਾਪਸ ਆ ਗਏ। ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਨਾਖਤ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਛਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਘਰੋਂ, ਕੈਰੋਂ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲ ਲੈ ਗਿਆ ਸੀ ਕੈਰੋਂ ਦੇ ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਮੁੱਢਲੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ ਪਰ ਸੱਟਾਂ ਗੰਭੀਰ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਵੀ.ਜੇ. ਹਸਪਤਾਲ ਲੈ ਜਾਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ। ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਫਿਰ ਬਛਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਲੈ ਗਿਆ ਪਰ ਰੇਲਗੱਡੀ ਦੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਪੁਲਿਸ ਚੌਕੀ ਕੈਰੋਂ ਜੋ ਕਿ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਕਰੀਬ 100 ਗਜ਼ ਦੀ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਹੈ, ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਨ ਲਈ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਹਾਇਕ ਸਬ-ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਸਰਹਾਲੀ ਵਿਖੇ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਵਾਪਸ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਰਾਤ 9-47 ਵਜੇ ਕੈਰੋਂ ਤੋਂ ਰਵਾਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਰੇਲਗੱਡੀ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਹਸਪਤਾਲ ਲੈ ਗਿਆ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਛੋਟਾ ਪੁੱਤਰ ਨਰਵੇਲ ਸਿੰਘ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. 12, ਅਤੇ ਸਮੀਰ ਸਿੰਘ, ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਨਰਿੰਜਨ ਸਿੰਘ ਸੀ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ, ਬਛਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਜਾਂਚ ਡਾਕਟਰ ਕੰਵਲ ਕਿਸ਼ੋਰ, ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. 12 ਨੇ, ਰਾਤ 11-45 ਵਜੇ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਸੱਟਾਂ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰ ਦੇਖਦਿਆਂ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਸੂਚਨਾ ਭੇਜੀ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਹੈੱਡ ਕਾਂਸਟੇਬਲ ਮਾਇਆ ਰਾਮ ਸ਼ਰਮ, ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. 4, ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦੇਰ ਬਾਅਦ

ਹਸਪਤਾਲ ਪਹੁੰਚੇ ਅਤੇ ਡਾ: ਮਹਾਵੀਰ ਸੂਦ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. 17 ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿਚ, ਬਛਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਐਗਜ਼ੀਬਿਟ ਪੀ.ਐੱਚ., ਦੀ ਮੌਤ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦਰਜ ਕਰਕੇ ਡਾਕਟਰ ਤੋਂ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜ਼ਖਮੀ ਵਿਅਕਤੀ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਲਈ ਠੀਕ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇਹ ਕਥਨ ਪਹਿਲੀ ਸੂਚਨਾ ਰਿਪੋਰਟ, ਐਗਜ਼ੀਬਿਟ ਪੀ.ਐੱਚ. 1 ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਐਗਜ਼ੀਬਿਟ ਪੀ.ਐੱਚ. ਦੀ ਕਾਪੀ ਹੈ। ਇਹ ਰਿਪੋਰਟ 2 ਅਗਸਤ 1954 ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ 7-50 ਵਜੇ ਥਾਣਾ ਸਰਹਾਲੀ ਵਿਖੇ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਲਗਭਗ 20 ਮੀਲ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੈ। ਸਵੇਰੇ ਤੜਕੇ ਡਾ.ਕੇ.ਸੀ.ਸਰੋਵਾਲਾ, ਪੀ.ਡਬਲਯੂ., ਨੇ ਬਛਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਕਰ ਕੇ ਪੇਟ ਦੇ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਵਿੱਚੋਂ ਗੋਲੀ ਕੱਢੀ, ਜੋ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਪਰ 2 ਅਗਸਤ, 1954 ਨੂੰ ਦੁਪਹਿਰ 1.35 ਵਜੇ ਬਛਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਇੱਕ ਜਾਂਚ ਰਿਪੋਰਟ, ਐਗਜ਼ੀਬਿਟ ਪੀ-ਐੱਚ, ਦੁਪਹਿਰ 2-30 ਵਜੇ ਹੈੱਡ ਕਾਂਸਟੇਬਲ ਮਾਇਆ ਰਾਮ, ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.ਵੱਲੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਇਸਤਰਾਸਾ ਪੱਖ ਦਾ ਕੇਸ ਬਛਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਐਗਜ਼ੀਬਿਟ ਪੀ-ਐੱਚ, ਦੀ ਮੌਤ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਅਤੇ ਨਰਵੇਲ ਸਿੰਘ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.12 ਦੇ ਬਿਆਨ 'ਤੇ, 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਘਟਨਾ ਦਾ ਚਸਮਦੀਦ ਗਵਾਹ ਸੀ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਮਲਾਵਰ ਬਾਰੇ ਦਿੱਤੇ ਬਿਆਨ 'ਤੇ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਉਸ (ਬਛਿੰਦਰ ਸਿੰਘ) ਨੂੰ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਘਰ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ। ਇਸਤਰਾਸਾ ਪੱਖ ਨੇ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ, ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. 13, ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਵਾਧੂ-ਨਿਆਇਕ ਕਬੂਲਨਾਮੇ ਨੂੰ ਵੀ ਆਧਾਰ ਮੰਨਿਆ। ਪਰ ਹੇਠਲੀਆਂ ਦੋਵੇਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਇਸ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ 'ਤੇ ਹੋਰ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਬੇਲੋੜਾ ਹੈ।

ਮਾਣਯੋਗ ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਨੇ ਬਛਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਦੇ ਆਧਾਰਾਂ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਮੌਤ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ; ਮੌਤ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦਰਜ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ, ਬਛਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਬਛਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਭਰਾ ਨਰਵੇਲ ਸਿੰਘ ਮੌਜੂਦ ਸਨ, ਸਗੋਂ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਮੌਤ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦਰਜ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਘਟਨਾ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਹੈੱਡ ਕਾਂਸਟੇਬਲ ਮਾਇਆ ਰਾਮ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. 4 ਨੇ ਜਿਹੜਾ 'ਚ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਛਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣਾ ਬਿਆਨ ਪੰਜਾਬੀ 'ਚ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਪਰ ਬਿਆਨ 'ਚ ਦਿੱਤਾ ਫਾਰਮ ਅਤੇ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਬਿਰਤਾਂਤ ਐਗਜ਼ੀਬਿਟ ਪੀ.ਐੱਚ. ਇਹ ਦਰਸਾਏਗਾ ਕਿ ਇਹ ਇਕੱਲੇ ਬਛਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦੀ ਉਪਜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਲਕਿ ਇਹ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਾ 'ਟਚ ਅੱਪ' ਐਲਾਨ ਸੀ। ਇਹ 1954 ਲਾਹੌਰ 805 ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਮਰਨ ਵਾਲਾ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਜੋ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਬਿਨਾਂ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਦਾ ਹੈ ਸਭ ਤੋਂ ਕੀਮਤੀ ਸਬੂਤ ਹੈ ਪਰ ਇੱਕ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੀ ਕੀਮਤ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਲੋਪ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਸ ਦੇ ਕੁਝ ਹਿੱਸੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਚਾਹੇ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਜਾਂ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਐਲਾਨਨਾਮੇ, ਐਗਜ਼ੀਬਿਟ ਪੀ-ਐੱਚ, ਨੂੰ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਬਛਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਰਚਨਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਇਸ 'ਤੇ ਕੋਈ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੇਸ਼ੀ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦਾ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ।"

ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਮਾਣਯੋਗ ਜੱਜ ਇਸ ਆਲੋਚਨਾ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹੋਏ। ਬਿਸ਼ਨ ਨਰਾਇਣ, ਜੇ., ਜਿਸ ਨੇ ਮੁੱਖ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ, ਨੇ ਕਿਹਾ:

1 ਅਗਸਤ 1954 ਨੂੰ ਸ਼ਾਮ 7 ਤੋਂ 8 ਵਜੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਬਛਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਵਾਸੀ ਪਿੰਡ ਕੈਰੋ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਾਲੀ ਗਲੀ ਵਿੱਚ ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਗੋਲੀ ਲੱਗਣ ਕਾਰਨ ਉਸ ਦੀ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲ

ਵਿੱਚ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਗੋਲੀ ਲੱਗਣ ਸਮੇਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਛੋਟੇ ਭਰਾ ਨਰਵੇਲ ਸਿੰਘ, 13 ਸਾਲਾ ਲੜਕੇ ਨਾਲ ਸੀ ਅਤੇ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਛਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਭਰਾ ਘਰ ਵਾਪਸ ਆ ਗਏ। ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਦੀ ਸਨਾਖਤ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਛਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਘਰੋਂ ਕੈਰੋਂ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲ ਲੈ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਸੱਟਾਂ ਗੰਭੀਰ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਕੈਰੋਂ ਦੇ ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਮੁੱਢਲੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ। ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਵੀ.ਜੇ. ਹਸਪਤਾਲ ਲੈ ਜਾਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ। ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਫਿਰ ਬਛਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਲੈ ਗਿਆ ਪਰ ਰੇਲਗੱਡੀ ਦੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਪੁਲਿਸ ਚੌਕੀ ਕੈਰੋਂ ਜੋ ਕਿ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਕਰੀਬ 100 ਗਜ਼ ਦੀ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਹੈ, ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਨ ਲਈ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਸਹਾਇਕ ਸਬ-ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਸਰਹਾਲੀ ਵਿਖੇ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਵਾਪਸ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਰਾਤ 9-47 ਵਜੇ ਕੈਰੋਂ ਤੋਂ ਰਵਾਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਰੇਲਗੱਡੀ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਹਸਪਤਾਲ ਲੈ ਗਿਆ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਛੋਟਾ ਪੁੱਤਰ ਨਰਵੇਲ ਸਿੰਘ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. 12, ਅਤੇ ਸ਼ਮੀਰ ਸਿੰਘ, ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਨਰਿੰਜਨ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ, ਬਛਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਡਾਕਟਰ ਕੰਵਲ ਕਿਸ਼ੋਰ, ਪੀ.ਡਬਲਯੂ 12, ਰਾਤ 11-45 ਵਜੇ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਸੱਟ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰ ਦੇਖਦਿਆਂ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਸੂਚਨਾ ਭੇਜੀ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਹੈੱਡ ਕਾਂਸਟੇਬਲ ਮਾਇਆ ਰਾਮ ਸ਼ਰਮ, ਪੀ.ਡਬਲਯੂ 4, ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਹਸਪਤਾਲ ਪਹੁੰਚੇ ਅਤੇ ਡਾ: ਮਹਾਵੀਰ ਸੂਦ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. 17, ਬਛਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਐਗਜ਼ੀਕਿਊਟਿਵ ਪੀ.ਐੱਚ., ਦਾ ਮਰਨ ਵਰਤ ਦਰਜ ਕਰਕੇ ਡਾਕਟਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪੱਤਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜ਼ਖਮੀ ਵਿਅਕਤੀ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਲਈ ਠੀਕ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇਹ ਕਥਨ ਪਹਿਲੀ ਸੂਚਨਾ ਰਿਪੋਰਟ, ਐਗਜ਼ੀਕਿਊਟਿਵ P-H 1 ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਐਗਜ਼ੀਕਿਊਟਿਵ P-H ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਹੈ। ਇਹ ਰਿਪੋਰਟ 2 ਅਗਸਤ 1954 ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ 7-50 ਵਜੇ ਥਾਣਾ ਸਰਹਾਲੀ ਵਿਖੇ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਲਗਭਗ 20 ਮੀਲ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੈ। ਸਵੇਰੇ ਤੜਕੇ ਡਾ.ਕੇ.ਸੀ.ਸਰੋਵਾਲਾ, ਪੀ.ਡਬਲਯੂ., ਨੇ ਬਛਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਕਰ ਕੇ ਪੇਟ ਦੀ ਖੱਬੀ ਕੰਧ ਵਿੱਚੋਂ ਗੋਲੀ ਕੱਢੀ, ਜੋ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਪਰ ਦੁਪਹਿਰ 1-35 ਵਜੇ ਬਛਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। 2 ਅਗਸਤ 1954 ਨੂੰ ਹੈੱਡ ਕਾਂਸਟੇਬਲ ਮਾਇਆ ਰਾਮ, ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. ਦੁਆਰਾ ਦੁਪਹਿਰ 2-30 ਵਜੇ ਇੱਕ ਜਾਂਚ ਰਿਪੋਰਟ, ਐਗਜ਼ੀਕਿਊਟਿਵ ਪੀ-ਕੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਇਸਤਰਾਸਾ ਪੱਖ ਦਾ ਕੇਸ ਬਛਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਾਬਕਾ ਪੀ-ਐੱਚ ਦੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਐਲਾਨ 'ਤੇ ਅਤੇ ਨਰਵੇਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਬਿਆਨ 'ਤੇ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. 12, ਜੋ ਕਿ ਘਟਨਾ ਦਾ ਚਸਮਦੀਦ ਗਵਾਹ ਸੀ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਬਿਆਨਾਂ 'ਤੇ ਹਮਲਾਵਰ ਵਜੋਂ ਉਸ (ਬਛਿੰਦਰ ਸਿੰਘ) ਨੂੰ ਸੱਟਾਂ ਦੀ ਲਪੇਟ 'ਚ ਲੈਂਦਿਆਂ ਹੀ ਘਰ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ। ਇਸਤਰਾਸਾ ਪੱਖ ਨੇ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ, ਪੀਡਬਲਯੂ 13 ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਇੱਕ ਵਾਧੂ ਨਿਆਂਇਕ ਕਬੂਲਨਾਮੇ 'ਤੇ ਵੀ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਪਰ ਹੇਠਲੀਆਂ ਦੋਵੇਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਸਬੂਤ ਦੇ ਇਸ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ 'ਤੇ ਹੋਰ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਬੇਲੋੜਾ ਹੈ।

ਮਾਣਯੋਗ ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਨੇ ਬਛਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਦੇ ਆਧਾਰਾਂ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਮਰਨ ਵਰਤ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ; ਮੌਤ ਦਾ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਨਾ ਸਿਰਫ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ, ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਬਛਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਭਰਾ ਨਰਵੇਲ ਸਿੰਘ ਮੌਜੂਦ ਸਨ, ਬਲਕਿ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਬਛਿੰਦਰ ਦੇ ਮਰਨ ਦਾ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਘਟਨਾ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਸਿੰਘ, ਮ੍ਰਿਤਕ. ਹੈੱਡ ਕਾਂਸਟੇਬਲ ਮਾਇਆ ਰਾਮ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. 4 ਨੇ ਜਿਹੜਾ 'ਚ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਛਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣਾ ਬਿਆਨ ਪੰਜਾਬੀ 'ਚ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਪਰ ਬਿਆਨ 'ਚ ਦਿੱਤੇ ਫਾਰਮ ਅਤੇ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਬਿਰਤਾਂਤ ਐਗਜ਼ੀਕਿਊਟਿਵ ਪੀ.ਐੱਚ. ਇਹ ਦਰਸਾਏਗਾ ਕਿ ਇਹ ਇਕੱਲੇ ਬਛਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦੀ ਉਪਜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਲਕਿ ਇਹ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਾ 'ਟਰ ਅੱਪ' ਐਲਾਨ ਸੀ। ਇਹ 1954 ਲਾਰੀ 805 ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਮਰਨ ਵਾਲਾ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਜੋ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਬਿਨਾਂ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਦਾ ਹੈ ਸਭ ਤੋਂ ਕੀਮਤੀ ਸਬੂਤ ਹੈ ਪਰ ਇੱਕ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੀ ਕੀਮਤ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਲੋਪ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਸ ਦੇ ਕੁਝ ਹਿੱਸੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਚਾਹੇ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਜਾਂ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਐਲਾਨਨਾਮੇ,

ਐਗਜ਼ੀਕਿਊਟਿਵ ਪੀ-ਐਚ, ਨੂੰ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਬਫਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਰਚਨਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਇਸ 'ਤੇ ਕੋਈ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੇਸ਼ੀ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦਾ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ।"

ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਮਾਣਯੋਗ ਜੱਜ ਇਸ ਆਲੋਚਨਾ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹੋਏ। ਬਿਸ਼ਨ ਨਰਾਇਣ, ਜੇ., ਜਿਸ ਨੇ ਮੁੱਖ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ, ਨੇ ਕਿਹਾ:

"ਇਹ ਆਲੋਚਨਾ ਮੈਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਦੇ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਬਿਆਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਤਾਇਨਾਤ ਹੈਂਡ ਕਾਂਸਟੇਬਲ ਮਾਇਆ ਰਾਮ ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਪਿੰਡ ਕੈਰੋ ਵਿੱਚ ਤਾਇਨਾਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਦਿਲਚਸਪੀ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਬਿਆਨ ਝੂਠਾ ਜਾਂ ਬੇਨਿਯਮੀ ਨਾਲ ਦਰਜ ਕਰੇ। ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਉਸ ਸਮੇਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲ ਦੇ ਡਾਕਟਰ ਮਹਾਵੀਰ ਸੂਦ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਉਹ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.17 ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਹਨ। ਇੱਕ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਅਤੇ ਇੱਛੁਕ ਵਿਅਕਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਪਣੀ ਗਵਾਹੀ ਵਿੱਚ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬਿਆਨ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਪੁੱਛਣ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਹੋਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਕਥਨ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।"

ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਦੇ ਦੂਜੇ ਇਤਰਾਜ਼ 'ਤੇ ਆਉਂਦੇ ਹੋਏ, ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਤੱਥ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਮਹੱਤਵ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਮਾਇਆ ਰਾਮ ਦੁਆਰਾ ਉਰਦੂ ਵਿਚ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਉਰਦੂ ਹੈ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਰਦੂ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਮੌਤ ਦਾ ਐਲਾਨ ਇੱਕ ਸਵੈ-ਇੱਛੁਕ ਹੈ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਦੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।"

ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਸਹੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਐਲਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹੀ ਸੀ। ਮਾਇਆ ਰਾਮ ਦਾ ਬਿਆਨ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. 4, ਮਾਣਯੋਗ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਜੱਜ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਨਰਵੇਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸੀ, ਪੀ.ਡਬਲਯੂ 12 ਕਮਿਟਿੰਗ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜੋ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਇਹ ਮੰਦਭਾਗਾ ਹੈ ਕਿ ਆਲੋਚਨਾ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਰਦੂ ਰਿਕਾਰਡ ਕਈ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਭੌਤਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੱਖਰਾ ਹੈ। ਤੱਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਐਗਜ਼ੀਕਿਊਟਿਵ ਪੀ.ਐੱਚ. ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਬਿਆਨ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਇੱਕ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇਰੁਚੀ ਗਵਾਹ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਸਮਰਥਤ ਹੈ। ਡਾ.ਮਹਾਵੀਰ ਸੂਦ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਮਿਟਿੰਗ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦਿੱਤੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਐਵੀਡੈਂਸ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 33 ਤਹਿਤ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ:

"ਬਫਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਬਿਆਨ ਸਵੈ-ਇੱਛੁਕ ਨਾਲ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਉਕਸਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਦੋਂ ਬਫਿੰਦਰ ਸਿੰਘ 'ਤੇ ਕੋਈ ਸੇਵਾਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੱਤਾ।"

ਜਿਹੜਾ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਕੋਈ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਜਾਂ ਦੇਸਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਡਾ. ਮਹਾਵੀਰ ਸੂਦ, ਪੀ.ਡਬਲਯੂ 18 ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੇ ਇੱਕ ਵਾਕ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕੁਝ ਆਲੋਚਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਹੈਂਡ ਕਾਂਸਟੇਬਲ ਨੇ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਰੱਖੇ ਅਤੇ ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਉੱਤਰ ਐਗਜ਼ੀਕਿਊਟਿਵ ਪੀ-ਐਚ ਵਿੱਚ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ। ਮਰਨ ਦੇ ਐਲਾਨ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ। ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹੈਂਡ ਕਾਂਸਟੇਬਲ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਹੈਂਡ ਕਾਂਸਟੇਬਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਰਨ ਦਾ ਘੋਸ਼ਣਾ ਘੋਸ਼ਣਾਕਰਤਾ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ 'ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਬਿਨਾਂ ਜਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਾਧੂ ਛੋਟ ਦੇ ਇਸ ਗਵਾਹ ਦੁਆਰਾ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਪੁੱਛੇ ਗਏ ਸਵਾਲਾਂ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉੱਥੇ- ਗਵਾਹ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ:

"ਇਹ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸਦੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਸੀ।"

ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰ ਲਿਆ ਕਿ ਬਫਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਲਈ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਿੱਟ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਬਾਹਰੀ ਏਜੰਸੀ ਦੁਆਰਾ ਬਿਨਾਂ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਬਿਆਨ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਘੋਸ਼ਣਾਕਰਤਾ ਆਪਣਾ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਬਾਹਰੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਸੀ।

ਵਧੀਕ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਵੱਲੋਂ ਮਰਨ ਵਰਤ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਕਾਰਨ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੇ ਘਟਨਾ ਦਾ ਬਿਰਤਾਂਤ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਬਿਆਨ ਉਰਦੂ ਵਿੱਚ ਉਤਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਐਲਾਨਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤੀ ਅਥਾਰਟੀ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਇਹ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਘੋਸ਼ਣਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਹੋਵੇ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਅਧੀਨ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਉਰਦੂ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੌਤ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਉਰਦੂ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕਰਨਾ ਇਹ ਕਹਿਣ ਦਾ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿ ਬਿਆਨ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਘੋਸ਼ਣਾਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਜੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਉਸਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕਰੋ। ਇਹ, ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਐਲਾਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਕਾਫੀ ਕਾਰਨ ਸੀ।

ਐਗਜ਼ੀਕਿਊਟਿਵ ਪੀ-ਐਚ ਮਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਇੱਕ ਲੰਮਾ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸਲ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਪਰੀਆਂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਬਿਰਤਾਂਤ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਲੰਬੇ ਕਥਨ ਜੋ ਮੌਤ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਪਾਠ ਦੀ ਬਜਾਏ ਪਹਿਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿੱਚ ਵਧੇਰੇ ਹਨ, ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਸਲ ਨਹੀਂ ਹਨ ਜਾਂ ਬਿਨਾਂ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਮਰਨ ਵਾਲੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਕਾਰਨ ਜਾਂ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਾਤ ਬਾਰੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਬਿਆਨ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਵੇਰਵੇ ਜੋ ਇਸ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਨਿਰਧਾਰਤ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਐਵੀਡੈਂਸ ਐਕਟ ਦੇ ਧਾਰਾ 32(1) ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਇਕਸਾਰ ਜਾਂ ਸੰਪੂਰਨ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ, ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਘੋਸ਼ਣਾਵਾਂ ਦੀ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਹੋਰ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸੋਚਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਹੋਵੇਗਾ ਜੇਕਰ ਅਜਿਹੇ ਕੁਝ ਨਿਯਮ ਬਣਾਏ ਗਏ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਘੋਸ਼ਣਾਵਾਂ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਬਣਾਏ ਗਏ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹਰੇਕ ਕੇਸ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਈ ਕਾਰਕਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ: ਹਰੇਕ ਕੇਸ ਨਾਲ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਹੋਣਗੇ ਪਰ ਅਜਿਹੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਕਿ ਮੌਤ ਦਾ ਘੋਸ਼ਣਾ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜੋ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਤੋਂ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਜਾਂ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਮੌਤ ਹੋਈ ਹੈ।

ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਡਾ. ਮਹਾਵੀਰ ਸੂਦ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੀ ਸਵੀਕਾਰਤਾ 'ਤੇ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 33 ਦੇ ਅਧੀਨ ਬਿਆਨਾਂ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਕਈ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੇਸਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਸਵਾਲ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਿਛਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ, ਨਾ ਹੀ ਵਧੀਕ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਹਾਈਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਆਲੋਚਨਾ ਬਹੁਤੀ ਸਾਰਥਕ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਇਸਤਗ਼ਾਸਾ ਪੱਖ ਨੇ ਫੁੱਟ ਕਾਂਸਟੇਬਲ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ, ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. 14, ਜਿਸ ਨੇ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਗਵਾਹ ਲਈ ਸੰਮਨ ਲੈ ਕੇ ਹਸਪਤਾਲ ਗਿਆ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਨੌਕਰੀ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਹਸਪਤਾਲ ਦੇ ਸੁਪਰ-ਇੰਟੈਂਡੈਂਟ ਨੇ ਰਿਪੋਰਟ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਹ ਹੁਣ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿੱਥੇ ਹੈ। ਇਸ ਗਵਾਹ

ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ "ਮੇਰੇ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਤੋਂ, ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਸਦਾ ਠਿਕਾਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ"। ਜਿਹੜਾ ਵਿਚ ਉਸਨੇ ਦੁਬਾਰਾ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸਨੇ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਪਰ ਉਹ ਇਸ ਗਵਾਹ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਾ ਸਕਿਆ। ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਬਿਆਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. 14, ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਇੱਕ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਡਾ ਮਹਾਵੀਰ ਸੂਦ ਦੇ ਠਿਕਾਣੇ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਸਦੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 33 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਸ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਗਵਾਹ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਦੇਰੀ ਅਤੇ ਖਰਚੇ ਦੇ ਉਪਲਬਧ ਹੋਣ ਦੀ ਕੋਈ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਟਰਾਇਲ ਜੱਜ ਨੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਐਵੀਡੈਂਸ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 33 ਤਹਿਤ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ। ਹੇ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਦੇ ਪੂਰੇ ਕਾਰਨ ਦੇਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਣਯੋਗ ਜੱਜ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਤਬਾਦਲਾ ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਦੇਰੀ ਅਤੇ ਖਰਚੇ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਤਬਾਦਲੇ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਵਕੀਲ ਨੇ ਫਿਰ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ੀਲਤਾ ਲਈ, ਪੁਸ਼ਟੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਨਰਵੇਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ 'ਤੇ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. 12, ਜੋ ਉਸ ਘਟਨਾ ਦਾ ਚਸਮਦੀਦ ਗਵਾਹ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੁਆਰਾ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਾਣਯੋਗ ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਨੇ ਇਸ ਗਵਾਹ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੌਰਾਨ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਉਸ ਦੇ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਮਤਭੇਦ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੱਸ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਗਵਾਹ ਦੀ ਜਿਹੜਾ ਕਮਿਟਿੰਗ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੇ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤਕ ਗਲਤ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਸੀ, ਉਰਦੂ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿਚ ਬਿਆਨ ਇਸ ਨੂੰ ਵੱਖਰਾ ਰੰਗ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਨਾ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਵੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਗਵਾਹ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਸਹੀ ਸਮਝਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਠੇਸ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਨਰਵੇਲ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪਿਤਾ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਬਿਆਨ ਵੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜਿਉਂ ਹੀ ਬਛਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਘਰ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਦੱਸੇ। ਇਹ ਘਟਨਾ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਬਾਹਰ ਵਾਪਰੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਕਦੇ ਵੀ ਵਿਵਾਦਿਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਇਹ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰੀ ਤਾਂ ਉਹ ਘਰ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਖਮੀ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਘਰ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਉਸ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸ ਨੇ ਜ਼ਖਮੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਾਂ ਉਹ ਖੁਦ ਬਿਆਨ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸ ਨੇ ਸੱਟ ਮਾਰੀ ਹੈ। ਉਹ ਉਸ ਸਮੇਂ ਆਪਣੇ ਹੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਸੀ ਅਤੇ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੁੱਤਰ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ। ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਇਸ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਢੁੱਕਵਾਂ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਐਲਾਨਨਾਮੇ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਹੈ।

ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ, ਜੋ ਕਿ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਐਲਾਨਨਾਮੇ ਅਤੇ ਨਰਵੇਲ ਸਿੰਘ, ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. 12, ਦੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਲਈ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਦੇ ਗੈਰ-ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਨੂੰ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਗੰਭੀਰ ਭੁੱਲ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਛੱਡ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਜਿੱਤ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਜੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਤਾਂ ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਇੱਕ ਅਧੀਨ ਗਵਾਹ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ "ਬਿਰਤਾਂਤ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ" ਗਵਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਸ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਅਧਾਰਤ ਸੀ ਅਤੇ ਜੇ ਇਸਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਨਤੀਜਾ ਉਲਝਣ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸਤਰਾਸਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਜਿਹੜਾ ਦੁਆਰਾ ਉਸਨੂੰ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਗੈਰ-ਉਤਪਾਦਨ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਤਿੱਖਾ ਕਾਰਨ ਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਗਵਾਹ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸਤਰਾਸਾ ਪੱਖ ਦੀ ਕੋਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ: ਅਬਦੁਲ ਮੁਹੰਮਦ ਬਨਾਮ ਫਲਸਤੀਨ ਦੇ ਅਟਾਰਨੀ-ਜਨਰਲ (1); ਸਟੀਫਨ ਸਰਵਰਤਨੇ ਬਨਾਮ ਦ ਕਿੰਗ (2); ਹਬੀਬ ਮੁਹੰਮਦ ਬਨਾਮ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਸਟੇਟ (3)। ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਇਸਤਰਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਵਿਵੇਕ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗੀ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇ ਲਈ ਕਿਹੜੇ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਐਵੀਡੈਂਸ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 114 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੋਈ ਪ੍ਰਤੀਕੂਲ ਅਨੁਮਾਨ ਨਹੀਂ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ, ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਬਰੀ ਹੋਣ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲਾਂ ਨੂੰ ਸੰਚਾਲਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਹੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਕੇਸ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਅਤੇ ਜੁਬਾਨੀ ਸਬੂਤਾਂ ਬਾਰੇ ਮਾਣਯੋਗ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਨੇ ਜੋ ਗਲਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਲਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਉਸ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਉਲਟਾਉਣ ਦੇ ਕਾਫ਼ੀ ਕਾਰਨ ਸਨ।

ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਇਸ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

ਬੀ.ਆਰ.ਟੀ.

ਡਿਸਕਲੇਮਰ:- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਫੈਸਲਾ ਕੇਵਲ ਮਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਕ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ, ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਸੰਦੀਪ ਕੁਮਾਰ

ਸੁਧੀ ਰੰਜਨ ਦਾਸ, ਸੀ.ਜੇ. ਅਤੇ ਟੀ.ਐਲ. ਵੈਂਕਟਰਮਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ

ਅਈਅਰ, ਭੁਵਨੇਸ਼ਵਰ ਪ੍ਰਸਾਦ ਸਿਨਹਾ, ਜੇ.ਐਲ.ਕਪੂਰ,

ਏ.ਕੇ.ਸਰਕਾਰ, ਜੇ.ਜੇ.

ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ, - ਅਪੀਲਕਰਤਾ।

ਬਨਾਮ

1957

ਟੀ.ਆਰ.ਵਰਮਾ, -ਜਵਾਬਦਾਤਾ।

ਸਤੰਬਰ, 18

1957 ਦੀ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰ. 118.

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ (1950) ਅਨੁਛੇਦ 226-ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੇ ਤਹਿਤ-ਕੀ ਵਿਵਾਦਿਤ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਨਿਰਣੇ ਲਈ ਉਚਿਤ ਕਾਰਵਾਈ-ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਗਲਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਖਾਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ-ਕੀ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਾਇਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨਹੀਂ-ਵਿਕਲਪਕ ਉਪਾਅ-ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ 'ਤੇ ਕਿੰਨੀ ਰੁਕਾਵਟ ਹੈ-ਸਬੂਤ ਐਕਟ (1872 ਦਾ 1) ਕੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ ਪੁੱਛਗਿੱਛ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ- ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਹਨ-ਕਿਸੇ ਅਦਾਲਤ ਜਾਂ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੀ ਹੋਇਆ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਿਵਾਦ-ਪ੍ਰੀਜ਼ਾਈਡਿੰਗ ਅਫਸਰ ਦਾ ਬਿਆਨ-ਕੀ ਸਹੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 226 ਅਧੀਨ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿਵਾਦਾਂ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਨਿਰਣੇ ਲਈ ਉਚਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਜਿਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਗਲਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਖਤਮ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਰਾਹਤਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਸਦਾ ਉਹ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਇੱਕ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਲਈ ਵਿਕਲਪਕ ਅਤੇ ਬਰਾਬਰ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਉਪਾਅ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਉਸ ਉਪਾਅ ਦੀ ਪੈਰਵੀ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਰਿੱਟ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਪਾਅ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਹੈ

ਇੱਕ ਰਿੱਟ ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ; ਪਰ ਰਿੱਟ ਦੇਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਢੁਕਵੇਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਉਪਾਅ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ ਅਜਿਹਾ ਉਪਾਅ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਇਹ ਅਨੁਛੇਦ 226 ਦੇ ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨਾ ਵਿਵੇਕ ਦਾ ਸਹੀ ਅਭਿਆਸ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਸਦੇ ਲਈ ਕੋਈ ਠੋਸ ਆਧਾਰ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛਾਂ ਲਈ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਕੋਈ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਚਰਿੱਤਰ ਵਿੱਚ ਨਿਆਂਇਕ ਹੋਣ। ਕਾਨੂੰਨ ਇਹ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਵਿੱਚ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਉਹ ਅਜਿਹਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਮਹਾਂਦੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਲਈ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਅਦਾਲਤ। ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੱਸਣਾ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਅੰਗਮਈ ਹੋਣ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ। ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਧਿਰ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਬੂਤ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਉਹ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਵਿਰੋਧੀ ਦੇ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਕਰਾਸ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। -ਉਸ ਧਿਰ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂਚੇ ਗਏ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨਾ, ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ

ਸਮਝਾਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤੇ ਬਿਨਾਂ ਉਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੱਗਰੀ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਜਾਂਚ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸਬੂਤ ਲੈਣ ਲਈ ਐਵੀਡੈਂਸ ਐਕਟ ਵਿਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਸਖ਼ਤੀ ਨਾਲ ਪਾਲਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਅਦਾਲਤ ਜਾਂ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੀ ਹੋਇਆ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਿਵਾਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰੀਜ਼ਾਈਡਿੰਗ ਅਫਸਰ ਦਾ ਬਿਆਨ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਹੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜੱਜਮੈਂਟ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਤੋਂ ਸਪੈਸ਼ਲ ਲੀਵ ਦੁਆਰਾ ਅਪੀਲ। ਮਿਤੀ 31 ਜਨਵਰੀ, 1956 ਨੂੰ, ਪੰਜਾਬ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਰਕਟ ਬੈਂਚ, ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਸਿਵਲ ਰਿੱਟ ਨੰਬਰ 243-ਡੀ 1954 ਵਿੱਚ।

ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਲਈ: ਮਿਸਟਰ ਸੀ.ਕੇ. ਦਫਤਰੀ, ਸਾਲਿਸਟਰ-ਜਨਰਲ ਆਫ ਇੰਡੀਆ (ਮੈਸਰਜ਼ ਆਰ. ਗਣਪਤੀ ਅਈਅਰ ਅਤੇ ਆਰ. ਐਨ. ਢੇਬਰ, ਐਡਵੋਕੇਟ, ਉਸਦੇ ਨਾਲ)।

ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਲਈ: ਸ਼੍ਰੀ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਤ੍ਰਿਕੁਮਦਾਸ, ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟ। (ਐੱਮ. ਟੀ. ਐੱਸ. ਵੈਂਕਟਾਰਮਨ ਅਤੇ ਕੇ. ਆਰ. ਚੌਧਰੀ, ਐਡਵੋਕੇਟ, ਉਸਦੇ ਨਾਲ)।

ਫੈਸਲਾ

ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਪੰਜਾਬ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਪੈਸ਼ਲ ਲੀਵ ਦੁਆਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 226 ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਅਰਜ਼ੀ ਵਿੱਚ 16 ਸਤੰਬਰ 1954 ਦੇ ਇੱਕ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਿ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 311 (2) ਦੇ ਉਲਟ ਸੀ।

ਉੱਤਰਦਾਤਾ, ਸਮੱਗਰੀ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ 'ਤੇ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਣਜ ਵਿਭਾਗ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਹਾਇਕ ਕੰਟਰੋਲਰ ਸੀ। ਮਾਰਚ, 1953 ਦੇ ਅੱਧ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਸ਼੍ਰੀ ਭਾਨ, ਕਲਕੱਤੇ ਦੀ ਇੱਕ ਫਰਮ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ, ਮੈਸਰਜ਼ ਗੱਟੂਲਾਲ ਛਗਨਲਾਲ, ਜੋਸ਼ੀ, ਇਸ ਫਰਮ ਦਾ ਨਾਮ ਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚੋਂ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਦਿੱਲੀ ਆਇਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਸਨੂੰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਮੰਤਵ ਲਈ ਉਹ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਵਣਜ ਅਤੇ ਉਦਯੋਗ ਮੰਤਰਾਲੇ (ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਸ਼ਾਖਾ) ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਹਾਇਕ ਸ਼੍ਰੀ ਤਵਾਕਲੇ ਨੂੰ ਸੂਚਨਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਭਾਨ ਆਪਣੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਆਰਡਰ ਲੈਣ ਲਈ ਰਿਸ਼ਵਤ ਦੇਣ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਤੁਰੰਤ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੁਲਿਸ ਸਥਾਪਨਾ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸਦੇ ਲਈ ਜਾਲ ਵਿਛਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਭਾਨ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਰਿਸ਼ਵਤ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਸੰਚਾਰਿਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਰਿਸ਼ਵਤ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸੀ, ਪਰ ਉਸਨੇ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਦੁਆਰਾ ਭੁਗਤਾਨ ਲਈ ਜ਼ਮਾਨਤ ਵਜੋਂ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰੇਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਲਈ ਜਾਲ ਵਿਛਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਟਵਕਲੇ, ਨਿਯੁਕਤੀ ਦੁਆਰਾ, ਸ਼੍ਰੀ ਭਾਨ ਅਤੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੂੰ 24 ਮਾਰਚ, 1953 ਨੂੰ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਕਵਾਲਿਟੀ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਵਿੱਚ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੀਟਿੰਗ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਈ, ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੁਲਿਸ ਸਥਾਪਨਾ ਦੇ ਤਿੰਨ ਮੈਂਬਰ ਗੁਮਨਾਮ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਫਿਰ, ਸ਼੍ਰੀ ਤਵਾਕਲੇ, ਸ਼੍ਰੀ ਭਾਨ ਅਤੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਵਿਚਕਾਰ ਗੱਲਬਾਤ ਹੋਈ, ਅਤੇ ਇਹ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਗੱਲਬਾਤ ਦੌਰਾਨ, ਸ਼੍ਰੀ ਤਵਾਕਲੇ ਨੂੰ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੁਆਰਾ ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਰਕਮ ਸ਼੍ਰੀ ਭਾਨ ਦੁਆਰਾ ਅਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਗੱਲਬਾਤ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜਦੋਂ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਇੱਕ ਅਧਿਕਾਰੀ, ਪੁਲਿਸ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਨੇ ਉਸਦੀ ਪਛਾਣ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਤੋਂ ਉਸਦਾ ਪਛਾਣ ਪੱਤਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਭਾਨ ਨੇ ਵੀ ਇਸਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ।

28 ਮਾਰਚ 1953 ਨੂੰ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੂੰ ਵਣਜ ਅਤੇ ਉਦਯੋਗ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਤੋਂ ਇੱਕ ਨੋਟਿਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸ ਉੱਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਭਾਨ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀ ਤਵਾਕਲੇ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਕਸਾਉਣ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਤਵਾਕਲੇ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ

ਗਿਆ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਭਾਨ, ਅਤੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ, 17 ਮਾਰਚ, 1953 ਨੂੰ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਤਵਾਕਲੇ ਦਰਮਿਆਨ ਮੀਟਿੰਗਾਂ, 21 ਮਾਰਚ, 1953 ਨੂੰ, ਉਸੇ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਟੈਲੀਫੋਨਿਕ ਗੱਲਬਾਤ, ਅਤੇ ਕਵਾਲਿਟੀ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਵਿੱਚ ਮੀਟਿੰਗ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਆਪਣਾ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਬਚਾਅ ਵਿੱਚ ਜੁਥਾਨੀ ਜਾਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਸਬੂਤ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਜਾਂਚ ਦਰਾਮਦ ਅਤੇ ਨਿਰਯਾਤ ਦੇ ਸੰਯੁਕਤ ਮੁੱਖ ਨਿਯੰਤਰਕ ਸ੍ਰੀ ਜੇ. ਬਾਇਰਨ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਸੀ। 10 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1953 ਨੂੰ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ 17 ਜਾਂ 21 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਟਵਕਲੇ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਸੀ, ਜਾਂ ਉਸ ਦਿਨ ਉਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਟੈਲੀਫੋਨਿਕ ਗੱਲਬਾਤ ਹੋਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਦੱਸਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਜੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕੀਤੀ ਸੀ। 24 ਤਰੀਕ ਨੂੰ ਕਵਾਲਿਟੀ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਉਸ ਦੀ ਇੱਕ ਬੀਮਾ ਪਾਲਿਸੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੀ, ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਭਾਨ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਕਿਸੇ ਰਿਸ਼ਵਤ ਨਾਲ ਕੋਈ ਲੈਣਾ-ਦੇਣਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ ਇੱਕ ਜੁਥਾਨੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਲਈ ਵੀ ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਸੰਸਕਰਣ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਭਾਨ, ਸ੍ਰੀ ਫਤਹਿ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਜੈ ਨਰਾਇਣ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕੀਤੀ। 17 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1953 ਨੂੰ, ਮਿਸਟਰ ਬਾਇਰਨ ਨੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇੱਕ ਜੁਥਾਨੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਹੋਵੇਗੀ, ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, 20 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1953 ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਅਤੇ ਸੁਣਵਾਈ 27 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1953 ਨੂੰ ਸਮਾਪਤ ਹੋਈ।

28 ਜੁਲਾਈ, 1953 ਨੂੰ, ਮਿਸਟਰ ਬਾਇਰਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਉਸ ਵਿੱਚ, ਉਸਨੇ ਪਾਇਆ ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਦੇਸ਼ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਇਸ 'ਤੇ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੂੰ 29 ਅਗਸਤ, 1953 ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੰਚਾਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਆਰਜ਼ੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਬਰਖਾਸਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਨ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਨੋਟਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮਿਸਟਰ ਬਾਇਰਨ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਾਰੀ ਰਿਪੋਰਟ ਭੇਜੀ ਗਈ ਸੀ। 11 ਸਤੰਬਰ 1953 ਨੂੰ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਭੇਜਿਆ। ਇਸ ਵਿੱਚ, ਉਸਨੇ ਦੁਬਾਰਾ ਜੋੜੇ ਗਏ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਲੰਮੀ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਦੇਸ਼ੀ ਪਾਇਆ ਜਾਣਾ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਉਸਨੇ ਇਸ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜਾਂਚ ਇਸ ਤੱਥ ਦੁਆਰਾ ਵਿਗਾੜ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਗਵਾਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਫਿਰ ਇਹ ਕਾਗਜ਼ ਅਨੁਛੇਦ 320 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਯੂਨੀਅਨ ਪਬਲਿਕ ਸਰਵਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਸਨ, ਅਤੇ ਇਸ ਨੇ 6 ਸਤੰਬਰ, 1954 ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਭੇਜੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ ਲਗਾਏ ਗਏ ਸਨ, ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਤੱਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਨੂੰ ਗਵਾਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬਰਖਾਸਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਖੋਜ ਅਤੇ ਯੂਨੀਅਨ ਪਬਲਿਕ ਸਰਵਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, 16 ਸਤੰਬਰ 1954 ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਨੈਕਰੀ ਤੋਂ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।

ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ ਫਿਰ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲ ਹੈ, ਪੰਜਾਬ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ 16 ਸਤੰਬਰ 1954 ਦੇ ਬਰਖਾਸਤਗੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਢੁਕਵੀਂ ਰਿੱਟ ਲਈ, ਇਸ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਕਿ ਕੋਈ ਉਚਿਤ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਸੀ। ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਸੱਤ ਆਧਾਰ ਬਣਾਏ ਗਏ ਸਨ, ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ, ਮਾਣਯੋਗ ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਤਿੰਨ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੂੰ ਗਵਾਹਾਂ ਤੋਂ ਜਿਰਹਾ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਕਿ ਅੱਗੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਪਰ ਸਿਰਫ਼ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਹ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਉਸ ਦੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਸਿਰਫ਼ ਅਫਸਰ ਦੁਆਰਾ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਬਿਨਾਂ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੂੰ ਖੁਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਨੁਕਸ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਬਰਖਾਸਤਗੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਨ ਦਿਖਾਉਣ ਦੇ ਵਾਜਬ ਮੌਕੇ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ 16 ਸਤੰਬਰ, 1954 ਦਾ ਆਦੇਸ਼, ਜੋ ਅਜਿਹੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਇਆ ਸੀ, ਧਾਰਾ 31 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਵਜੋਂ ਬੁਰਾ ਸੀ। (2)। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਰਡਰ ਨੂੰ ਪਾਸੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ, ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਦਾ

ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਨੂੰ ਸਾਲੀਸਿਟਰ-ਜਨਰਲ ਦੁਆਰਾ ਦੇ ਆਧਾਰਾਂ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ: (1) ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣਾ ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਕੋਲ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਦੌਰਾਨ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਾਜਬ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਸੀ, ਸਬੂਤ ਦੁਆਰਾ ਸਮਰਥਤ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਅਤੇ (2) ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਨੁਕਸ ਸੀ, ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਮਾਮਲਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਾਰਨ ਦੱਸੇ ਨੋਟਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਠੀਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ ਜਿਰ੍ਹਾ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਮੰਗਿਆ ਸੀ। ਗਵਾਹਾਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸੁਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ 16 ਸਤੰਬਰ, 1954 ਦਾ ਹੁਕਮ ਅਨੁਛੇਦ 311(2) ਦੇ ਉਲਟ ਸੀ।

ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ, ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਦੇਖਣਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 226 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਮੌਜੂਦਾ ਵਾਂਗ ਵਿਵਾਦਾਂ ਦੇ ਨਿਆਂ ਲਈ ਉਚਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਗਲਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਖਤਮ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਰਾਹਤਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਸਦਾ ਉਹ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਸਮੇਤ ਕੁਝ ਜੇ ਇੱਕ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ। ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਲਈ ਵਿਕਲਪਕ ਅਤੇ ਬਰਾਬਰ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਉਪਾਅ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਉਸ ਉਪਾਅ ਦੀ ਪੈਰਵੀ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਰਿੱਟ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਪਾਅ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਇੱਕ ਰਿੱਟ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ; ਪਰ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਰਸ਼ੀਦ ਅਹਿਮਦ ਬਨਾਮ ਮਿਉਂਸਪਲ ਬੋਰਡ, ਕੈਰਾਨਾ ((1) (1950) S.C.R. 566.) ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, "ਰਿੱਟ ਦੇਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਢੁਕਵੇਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਉਪਾਅ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ"। ਕੇ. ਐੱਸ. ਰਸ਼ੀਦ ਅਤੇ ਪੁੱਤਰ ਬਨਾਮ ਇਨਕਮ-ਟੈਕਸ ਜਾਂਚ ਕਮਿਸ਼ਨ ((2) (1954) S.C.H. 738, 747.) ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ। ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ ਅਜਿਹਾ ਉਪਾਅ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਇਹ ਅਨੁਛੇਦ 226 ਦੇ ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨਾ ਵਿਵੇਕ ਦੀ ਇੱਕ ਸਹੀ ਅਭਿਆਸ ਹੋਵੇਗੀ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਸਦੇ ਲਈ ਕੋਈ ਠੋਸ ਆਧਾਰ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਵੀ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇਸ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਨੁਕਤਾ ਕਿ ਕੀ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪੱਖ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਵਾਜਬ ਮੌਕਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਮੁੜਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਉਸ ਨੂੰ ਗਵਾਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਗੰਭੀਰ ਵਿਵਾਦ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਸਬੂਤ ਲਏ ਬਿਨਾਂ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਉਸ ਚਰਿੱਤਰ ਦੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਵਿਵੇਕ ਦੀ ਸਹੀ ਵਰਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਜੇਕਰ ਮਾਣਯੋਗ ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਸਾਨੂੰ ਖੁਦ ਉਹੀ ਤਰੀਕਾ ਅਪਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਹੁਕਮ ਪਾਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਜੇ ਮਾਣਯੋਗ ਜੱਜਾਂ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਦੱਬੇ ਹੋਏ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ 16 ਸਤੰਬਰ, 1954 ਨੂੰ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੂੰ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਨੂੰ ਇਕ ਪਾਸੇ ਕਰਨ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਹੁਣ ਸਮਾਬੱਧ ਹੋਵੇਗੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਮੈਰਿਟ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚਲਾਇਆ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਿਪਟਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

ਮੁੱਖ ਆਧਾਰ ਜਿਸ 'ਤੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ 16 ਸਤੰਬਰ, 1954 ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ, ਉਹ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਮਿਸਟਰ ਬਾਇਰਨ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਦੌਰਾਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗਵਾਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਜਾਂਚ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਇਲਜ਼ਾਮ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੇ ਪੈਰਾ 7 ਵਿੱਚ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ ਕਿਹਾ:-

"ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਜੁਬਾਨੀ ਬੇਨਤੀਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗਵਾਹ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।"

ਪਰ ਮਿਸਟਰ ਬਾਇਰਨ ਦੁਆਰਾ ਇਸਦਾ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸਨੇ ਇੱਕ ਜਵਾਬੀ ਹਲਫਨਾਮਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ: -

(4) ਕਿ ਇਹ ਗਲਤ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਜੁਬਾਨੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਦੇ ਸਮੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਜਿਠ੍ਹਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

(5) ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਹਰ ਇਮਤਿਹਾਨ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਦੁਆਰਾ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਕੀ ਉਸ ਕੋਲ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਹਨ।

(6) ਕਿ ਦਿਖਾਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੇ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਗਵਾਹ ਸ੍ਰੀ ਪੀ. ਗੋਵਿੰਦਨ ਨਾਇਰ ਨੂੰ ਸਵਾਲ ਕੀਤੇ, ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ।

ਇਸ ਹਲਫਨਾਮੇ 'ਤੇ, ਮਿਸਟਰ ਬਾਇਰਨ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਇਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ: -

"ਮੈਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਯਾਦ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਸ੍ਰੀ ਟੀ.ਆਰ.ਵਰਮਾ ਨੂੰ ਗਵਾਹਾਂ ਤੋਂ ਜਿਰਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਸੀ।"

ਉਸਦੀ ਅਗਲੀ ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਸਨੇ ਕੋਈ ਨੋਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸਨੇ ਸ੍ਰੀ ਟੀ.ਆਰ. ਵਰਮਾ ਨੂੰ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਜਿਰਹਾ ਵਿੱਚ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਉਸਦੀ ਤਰਫੋਂ ਤਿਲਕਣ ਕਾਰਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦੋ ਕਥਨ ਹਨ, ਇੱਕ ਮਿਸਟਰ ਬਾਇਰਨ ਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੁਆਰਾ, ਅਤੇ ਉਹ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ ਹਨ। ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਅਦਾਲਤ ਜਾਂ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੀ ਹੋਇਆ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਿਵਾਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰੀ-ਸਾਈਡਿੰਗ ਅਫਸਰ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਹੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮਿਸਟਰ ਬਾਇਰਨ ਦਾ ਬਿਆਨ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਸੱਚ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇ। ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਉੱਚ ਅਹੁਦਾ ਸੰਭਾਲਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਝੂਠੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਦਾ ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਇਰਾਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਰਿਕਾਰਡ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਹਨ, ਜੋ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਰਸਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਮਿਸਟਰ ਬਾਇਰਨ ਦਾ ਬਿਆਨ ਸਹੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਇਮਤਿਹਾਨ 20 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1953 ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸ ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਚਾਰ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸ੍ਰੀ ਸੀ.ਬੀ. ਤਵਾਕਲੇ ਸਨ। ਜੇਕਰ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੁਆਰਾ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਗਵਾਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਮੰਗੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਅਗਲੀਆਂ ਮਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਜਾਰੀ ਰੱਖੀ ਗਈ ਸੀ। ਇੱਕ ਗਵਾਹ, ਸ੍ਰੀ ਪੀ. ਗੋਵਿੰਦਨ ਨਾਇਰ ਨੂੰ, ਉਸਨੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਜਿਰਹਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਬਿਆਨ ਨਾਲ ਇਸਦਾ ਮੇਲ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਗਵਾਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਫਸਰ ਨੇ ਖੁਦ ਖੋਜ ਸਵਾਲ ਰੱਖੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਸੁਝਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਖਾਸ ਮਾਮਲਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜਿਠ੍ਹਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ ਪਰ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਸੋਚਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ ਗਵਾਹਾਂ ਤੋਂ ਜਿਰਹਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਦੇ ਕੋਲ ਜਿਰਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਚਿਆ ਸੀ। ਮਾਣਯੋਗ ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਮਿਸਟਰ ਬਾਇਰਨ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਦੋ ਕਾਰਨ ਦੱਸੇ। ਇੱਕ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਰਿਕਾਰਡ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਜਿਠ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇ। ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਕੀ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ? ਕਿ, ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਕੋਈ ਜਿਠ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜੇ ਕਿ ਇੱਕ ਤੱਥ ਹੈ; ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੀ ਜਿਠ੍ਹਾ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ ਨਾਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਫਿਰ, ਮਾਣਯੋਗ ਜੱਜ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਵੇਲੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੌਜੂਦ ਸੀ, ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਵਾਲ ਰੱਖੇ, ਅਤੇ ਰਾਏ ਬਣਾਈ ਕਿ ਉਹ ਕਾਫ਼ੀ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ। ਨੇ ਗਵਾਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਸਵਾਲ ਦੇ ਨਿਆਂਇਕ ਨਿਰਧਾਰਨ ਵਿੱਚ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ

ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਰਿਕਾਰਡ ਅਤੇ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ 'ਤੇ, ਅਸੀਂ ਮਿਸਟਰ ਬਾਇਰਨ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਸੱਚ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ, ਅਤੇ ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੂੰ ਗਵਾਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਦੋਸ਼ ਕਿ ਜਾਂਚ ਇਸ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਨੁਕਸਦਾਰ ਸੀ। ਬਰਕਰਾਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ ਦੋ ਹੋਰ ਆਧਾਰਾਂ 'ਤੇ ਪੁੱਛਗਿੱਛ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਜੋ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਸਨ:-

"(ਸੀ) ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਤਰਫੋਂ ਜੁਬਾਨੀ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ ਸੀ।

(ਡੀ) ਕਿ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੇ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਸੰਸਕਰਣ ਦੱਸਣ ਜਾਂ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੁਆਰਾ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਪੁੱਛੇ ਗਏ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਸਨ।"

ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਇਲਜ਼ਾਮ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਇਮਤਿਹਾਨ-ਇਨ-ਚੀਫ਼ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ, ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਕਿ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਲੈ ਲਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਤੋਂ ਹੀ ਜਿਹੜਾ ਪੜਤਾਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ। ਇੱਕ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਵਾਲ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

ਹੁਣ, ਇਹ ਕੋਈ ਸੱਚ ਸੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤ ਐਵੀਡੈਂਸ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਲਏ ਗਏ ਸਨ; ਪਰ ਉਸ ਐਕਟ ਦਾ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ ਕਰਵਾਈਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਚਰਿੱਤਰ ਵਿੱਚ ਨਿਆਇਕ ਹੋਣ। ਕਾਨੂੰਨ ਇਹ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਵਿੱਚ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਉਹ ਅਜਿਹਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਮਹਾਂਦੋਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਲਈ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਅਦਾਲਤ। ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੱਸਦਿਆਂ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਣ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਲਈ ਇਹ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਧਿਰ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਬੂਤ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਉਹ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਵਿਰੋਧੀ ਦੇ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਧਿਰ ਦੁਆਰਾ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੇ ਗਏ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤੇ ਬਿਨਾਂ ਉਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੱਗਰੀ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਨਿਯਮ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜਾਂਚ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸਬੂਤ ਲੈਣ ਲਈ ਐਵੀਡੈਂਸ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਪਾਲਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਨਿਊ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਕੰਪਨੀ ਬਨਾਮ ਨਿਊ ਸੁਵਰਨਾ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਕੰਪਨੀ ((1) [1957] S.C.R. 98.) ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਤਾਜ਼ਾ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਦੇਖੋ। ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਉਪਰੋਕਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਰਿਕਾਰਡ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਹੈ। ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਡੂੰਘਾਈ ਨਾਲ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਾਰੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਤੱਥਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਹੋਰ ਮਾਮਲਾ ਹੈ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਉਹ ਬੋਲ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੇ ਸੰਸਕਰਣ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਦਰਅਸਲ, ਪੇਪਰ ਬੁੱਕ ਦੇ ਪੰਨਾ 188 'ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਜੈ ਨਰਾਇਣ ਦਾ ਸਬੂਤ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ ਇਸ ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਸਵਾਲ ਮਿਸਟਰ ਬਾਇਰਨ ਦੁਆਰਾ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਭਾਨ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਫਤਹਿ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਬੂਤ, ਇਹ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਮਿਸਟਰ

ਬਾਇਰਨ ਦੀ ਖੋਜ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਲਏ ਗਏ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਸਬੂਤ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ 11 ਸਤੰਬਰ, 1953 ਦੇ ਆਪਣੇ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੇ ਇਹਨਾਂ ਆਧਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਪਦਾਰਥ ਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਵਿਚਾਰ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਮਾਣਯੋਗ ਜੱਜਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ, ਕਿ ਮਿਸਟਰ ਬਾਇਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਨੁਕਸਦਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਕੋਲ ਆਪਣੇ ਸਬੂਤ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਣ ਦਾ ਪੂਰਾ ਮੌਕਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਉਸਨੇ ਖੁਦ ਇਸਦਾ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵਿੱਚ, ਦੂਜੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਰਾਏ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ ਬੇਲੋੜਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਕਿ ਮਾਣਯੋਗ ਸਾਲਿਸਟਰ-ਜਨਰਲ ਦੁਆਰਾ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਅਸੀਂ ਅਪੀਲ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਪਾਸੇ ਰੱਖ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਅਤੇ ਰਿੱਟ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਖਰਚਿਆਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਆਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

ਬੀ.ਆਰ.ਟੀ.

ਡਿਸਕਲੇਮਰ:- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਫੈਸਲਾ ਕੇਵਲ ਮਕੁੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਕ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ, ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਸੰਦੀਪ ਕੁਮਾਰ